

MAKTABDA O'QUVCHILARNI KASBGA YO'NALTIRISH

Mashrapova Xilola Ulmasboyevna

Andijon viloyati Izboskan tumani 44-maktab psixologi

Bugungi kunda jamiyatning har tomonlama rivojlanishida malakali mutaxassislarning o'rni beqiyosdir. Kasb tanlash esa inson hayotidagi eng muhim qarorlar sirasiga kiradi. Shu bois, o'quvchilarni kasbga yo'naltirish jarayoniga alohida e'tibor qaratish – zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifasidir.

Kasbga yo'naltirish – bu o'quvchilarning individual qobiliyatlarini, qiziqishlarini va mehnat bozorining ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ularga kasbiy tanlov qilishda yordam beruvchi pedagogik-psixologik jarayondir. Bu jarayon orqali o'quvchilar o'zlarini anglashadi, mehnat faoliyatiga ongli tayyorgarlik ko'rishadi va jamiyatda munosib o'rin egallashga intilishadi.

Maktablarda o'quvchilarni kasbga yo'naltirish quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

Kasb tanishtiruv darslari – turli sohalar bilan tanishtirish, qiziqarli ma'lumotlar berish.

Mutaxassislar bilan uchrashuvlar – amaliy tajribaga ega insonlar bilan suhbatlar.

Psixologik testlar – o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini aniqlash.

Ekskursiyalar va amaliyotlar – ishlab chiqarish korxonalari, ustaxonalarga tashrif.

Individual suhbatlar va maslahatlar – ota-onalar, o'qituvchilar va psixologlar ishtirokida.

O'qituvchining roli esa kasbga yo'naltirishda kalit figuradir. Ular o'quvchilarning qiziqishlarini aniqlash, ularga kerakli ma'lumotlar berish, shuningdek, ijobiy motivatsiya uyg'otishda muhim rol o'ynaydi. Har bir sinf rahbari o'z o'quvchilarining ichki dunyosini o'rganib, ularni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirishi zarur.

Afsuski, ayrim hududlarda kasbga yo'naltirishga yetarli e'tibor berilmaydi. Bu esa o'quvchilarning noto'g'ri yoki befarq kasb tanlashlariga olib kelishi mumkin. Shuning uchun maktabda kasbga yo'naltiruvchi maxsus soat ajratilishi hamda psixologik xizmatlar kuchaytirilishi kerak

Maktabda o'quvchilarni kasbga yo'naltirish: muhim bosqich va strategiyalar

Zamonaviy dunyoda kasb tanlash faqat daromad manbai topish vositasi emas, balki shaxsiy o'z-o'zini anglash, ijtimoiy maqomga ega bo'lish, hayotdan mamnun bo'lish kabi ko'plab omillar bilan chambarchas bog'liq. Shu bois, yosh avlodni hayotga, xususan, mehnat faoliyatiga tayyorlashda kasbga yo'naltirish muhim bosqich bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, bu jarayon maktab ta'limining ajralmas qismi bo'lishi kerak.

O'quvchilarning kasblar to'g'risida umumiy tushunchasini shakllantirish quyidagi tartibda olib borilishi mumkin.

- o'zini anglash va baholashga yo'naltirish
- har bir kasbning ijtimoiy ahamiyati va talablarini tushuntirish;
- mehnat bozoridagi real ehtiyojlar haqida ma'lumot berish
- kasb tanlashda ota-ona va jamiyat rolini muvofiqlashtirish.

Kasbga yo'naltirish maktabda quyidagi shakllarda olib borilishi mumkin:

O'quv-ma'rifiy tadbirlar:

Kasblar haftaligi;

Mutaxassislar bilan uchrashuv;

“Kelajakdagi kasbim” mavzusida insholar tanlovi;

Ochiq darslar va prezentatsiyalar.

Psixologik yondashuv:

Qiziqishlar va qobiliyatlar diagnostikasi (testlar, anketalar);

Shaxsiy maslahatlar;

Ijtimoiy-psixologik treninglar.

Mahalliy korxonalarga, ustaxonalarga ekskursiyalar;

Kichik amaliyotlar (masalan, maktab ichki ustaxonalarida);

Ijodiy loyihalar.

O'qituvchi o'quvchi shaxsini eng yaxshi biluvchi inson sifatida kasbga yo'naltirishda asosiy rolni bajaradi. U o'quvchining kuchli va zaif tomonlarini tahlil qiladi, unga mos kasblarni tavsiya qiladi, ota-onalar bilan hamkorlik qiladi, kasbiy rivojlanishga doir resurslarni taqdim etadi.

Kasb tanlash faqat “yoqadi” yoki “yuqori maoshli” degan mezonlar asosida emas, quyidagilarni inobatga olib amalga oshirilishi lozim:

Ichki qiziqish va motivatsiya;

Bozor ehtiyoji (yangi va zamonaviy kasblar); Shaxsiy xususiyatlar va sog'liq holati;

Oila, maktab va jamiyat ko'magi.

Bugungi kunda ucrab turgan muammolar:

Kasblar haqida yetarli ma'lumot yo'qligi

Psixologik maslahat xizmatlarining zaifligi;

O'qituvchilar tomonidan individual yondashuv yetishmasligi;

Mehnat bozoridagi o'zgarishlar bilan bog'liq ma'lumotlar yetarli emasligi.

Yechimlar:

Maktablarda doimiy "Kasb tanlash markazlari" tashkil etish;

Ota-onalarni ham bu jarayonga faol jalb qilish;

Professional psixologlar ishtirokidagi seminarlar va treninglar o'tkazish;

Raqamli platformalardan (masalan, kasb testlari, video intervyular) keng foydalanish.

Xulosa

Maktabda o'quvchilarni kasbga yo'naltirish bu – ularga kelajakdagi yo'lini topishda yo'l ko'rsatish, iqtidorlarini aniqlash va o'z salohiyatlarini ro'yobga chiqarishiga ko'maklashishdir. Ushbu jarayon puxta yo'lga qo'yilsa, kelajakda o'z kasbiga sodiq, ijtimoiy jihatdan foydali, baxtli insonlar kamol topadi. Har bir pedagog, ota-ona va jamiyat a'zosi bu borada mas'uliyatli bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Meliqulov, X., Xasanboeva, M. (2021). Kasbga yo'naltirish asoslari. – Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
2. Raxmatullayev, S. (2019). Pedagogik psixologiya. – Toshkent: "Ilm Ziyo" nashriyoti.
3. Tohirova, N. (2020). "Kasb tanlash va yoshlar ma'naviyati". // Yoshlar siyosati va ta'lim, №3, 45–49-betlar.
4. Respublika Ta'lim Markazi. (2023). Kasbga yo'naltirish metodik qo'llanma. – Toshkent: RTM nashriyoti.
5. www.edu.uz – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining rasmiy veb-sayti.
6. www.ziynet.uz – O'zbekiston ta'lim axborot portali.
7. N. Jalolova va boshq. (2022). Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: "Yangi asr avlodi".